

Boerderij Groenhoven rond 1935, met op de voorgrond dochters van Frans 104. Helemaal links Matje 18, grootmoeder van de preferente melkvererver Frans 247 van Groenhoven

Adema 197-dochter Grietje 60 genoot in 1949 belangstelling van koningin Juliana en prins Bernhard tijdens een bezoek aan stal Wassenaar in Jelsum

Jan Wassenaar als FRS-voorzitter in 1954, toen het stamboek in stijl het 75-jarig bestaan vierde. Verder v.l.n.r. Andries Smeding, Jan Sikma, Fokke Wassenaar, Pieter Veenland, Ids Boersma en Kees Hornstra

Het is een halve eeuw geleden dat Nederland in korte tijd twee van zijn beeldbepalende zwartbontfokkers verloor. Twee mannen met een bijzondere staat van dienst, maar op veel gebieden onvergelijkbaar.

Een portret ter herinnering aan een glansrijke periode.

Op de voorjaarskeuring in zijn eigen Wieringerwaard bracht hij, 87 jaar oud, nog de jonge stier Frans 349 van Groenhoven voor de jury. Een kleine, tengere man, weggedoken in zijn beige jas. Maar enkele weken later op de provinciale stierenkeuring in Alkmaar was hij er niet. Dus maakte men zich al een beetje zorgen over de gezondheidstoestand van Florentius A.F. Groneman. En op 7 mei 1958 overleed hij, op zijn beroemde stolpboerderij 'Groenhoven'. Bijna een half jaar later, op 25 november, ging een andere topfokker heen. In een Amsterdams hotel overleed plotseling Jan Wassenaar, de 68-jarige eigenaar van het Friese fokbedrijf 'Jelsumer', die nog geen twee maanden eerder zijn jonge fokstier Jelsumer Gerard Wouter kampioen had zien worden op de keuring in Leeuwarden. Sinds 1944 leidde hij in stijl als voorzitter het Friese stamboek FRS. De Nederlandse en buitenlandse vee-teelttop stond rond de grafkelder van de Wassenaars in Sint-Annaparochie. Men ervoer: 'Er lijkt een tijdperk afgesloten.'

Grondlegger van de Fransstam

Het verhaal van Florens Groneman begint eigenlijk in 1897, toen hij op de markt in Schagen een jonge stier zag die hem geweldig aansprak. Voor iets meer dan honderd gulden werd hij eigenaar, de stier werd Frans genoemd. De jonge boer had het goed gezien: Frans werd de stamvader van de koeien op Groenhoven, die in 1913 schitterden op de internationale tentoonstelling van Den Haag.

'Edel, fijn, lang gerekt melkvee', precies zoals Groneman het graag zag – vrijwel allemaal kleindochters van stamvader Frans 41. Florens Groneman had de boerderij overgenomen van zijn vader Johannes, die als lijfspreuk hanteerde: 'Kennis is macht.' Een visionair denker, die de eerste kaas-

fabriek in Noord-Holland oprichtte en zijn koeien vanaf het eerste begin op hun productie controleerde. Ook was hij de eerste voorzitter van de Noord-Hollandse afdeling van het stamboek NRS. Zoon Florens was minder een bestuurder, hij concentreerde zich veel meer op zijn eigen bedrijf. Hij genoot er van zijn koeien, maar het gaf hem ook veel voldoening dat zijn stieren het op andere (vooral Noord-Hollandse) bedrijven prima deden. Zes van zijn stieren werden preferent verklaard, een aansprekende beloning voor zijn fokkerswerk. Een van de stieren was Frans 104, geboren uit de prachtige koe Pel Adema, die hij in Friesland had gekocht toen hij de overstroming

Florentius A.F. Groneman (1870-1958)

Jan N. Wassenaar (1890-1958)

van 1916 een hele generatie jongvee verloren ging. Veel meer dan de meesten van zijn Noord-Hollandse collega's bewonderde Groneman in die periode de beste Friese koeien. Bij de gebroeders

Knol in Hartwerd ontdekte hij de stier Adema 302, die bij de gespecialiseerde melkkoeien op Groenhoven prima bleek te passen en er de zoon Frans Adema 7 van Groenhoven verwekte.

Progressieve denker

Florens Groneman was een belezen man met progressieve gedachten. Een voorbeeld. Al in 1924 schreef hij een brief aan het bestuur van het NRS, waarin hij voorstelde bijzondere fokkoeien preferente stammoeder te maken. Het zou een kwarteeuw duren voor zijn idee werkelijkheid werd. Groneman kon zich vreselijk ergeren aan futiliteiten als zwarte vlekjes aan de benen, die de stamboekcarrière van waardevolle stie-

ren en koeien bij voorbaat tenietdeed. Bij de komst van de ki kreeg hij veel aankoopcommissies over de vloer. Groneman verbaasde zich vaak over hun instelling: ze wilden niets liever dan de nieuwe showkampioen in hun station hebben. 'Kopen met stamboekogen', noemde hij dat. Hij nam het de kopers kwalijk dat ze de productiekwaliteiten van de moeders daarbij nauwelijks lieten meetellen. 'Daarover zal een volgende generatie zich zeker verwonderen.'

Oog voor topkwaliteit

Jan Wassenaar was nog maar 22 jaar toen hij belangrijke beslissingen nam. Hij had toen al het bedrijf van zijn overleden

hadden intussen in vele landen goede relaties opgebouwd. Een tweede stier die in Jelsum zijn preferentschap veiligstelde, was Adema 197, eind jaren dertig gekocht bij Simon Knol in Hartwerd. Hij legde de basis voor de nieuwe generatie koeien op 'Vijver-Zathe', de kapitale boerderij die steeds vaker werd bezocht door de groten der aarde. Jan Wassenaar groeide in zijn rol als gastheer en ambassadeur. Het was dan ook allerm minst een verrassing toen hij in 1944 werd gekozen als voorzitter van het Friese stamboek FRS.

Prediker van eenheid

In eigen stal werd Jan – een van de tien

had. In de eerste plaats dacht hij dat de ki een bedreiging zou gaan vormen voor de verkoop van dekstieren, maar meer fundamenteel was zijn overweging dat de natuurlijke vruchtbaarheid van de koe na generaties ki-gebruik in het geding kon komen.

Eind 1958 overleed Jan Wassenaar. Hij werd na een periode van vijftien jaar als voorzitter van het FRS geroemd. Samen met secretaris Henri Leignes Bakhoven had hij de prestaties van de Friese vee-fokkerij wereldwijd uitstekend uitgedragen, in eigen huis was hij de prediker van de eenheid geworden. 'Hoe kon het hem verontrusten als hij tekenen waarnam die wezen op tegenstellingen', aldus zijn opvolger Jan Sikma.

Eigen glansrijke rol

De beide mannen, Florentius Groneman en Jan Wassenaar, ze vervulden hun eigen glansrijke rol in de Nederlandse zwartbontfokkerij in de eerste helft van de vorige eeuw. Groneman, zoals hij zelf vond 'meer fokker dan handelsman', werkte in betrekkelijke stilte aan zijn eigen melkveestapel en was vol zorgen toen hij in 1937 een van zijn beste pinken verkocht aan de Amerikaanse fokker Robert Rasmussen. Vlak voor zijn dood zette Groneman in de Keurstamboeker zijn herinneringen en ervaringen op papier. Daarin etaleerde hij progressieve ideeën.

Wassenaar was 'meer statisch dan dynamisch', schreef stierencommissarier Wouter Zwart uit ervaring. In zijn hart was hij wars van nieuwigheden die het bastion van de geslaagde fokkers in eigen land en de buitenlandse kopers geweld zouden kunnen aandoen.

Beide mannen wisten bij hun dood hun bedrijven in goede handen. De vrijgezel Groneman had in zijn nicht Anneke een gedreven opvolger gevonden – gesteund door deskundige adviseurs. Wassenaar had zijn beslissingen altijd genomen in nauw overleg met zijn vrouw Rigtje Boelstra. In 1969 overleed ze. Negen jaar later verkocht Anneke Groneman haar veestapel – nog altijd belangrijk melkrijker ogend dan de Jelsumer Grietjes.

Toen de beide fokkers in 1958 ten grave werden gedragen, kondigde zich het eind van een glorierijke periode van het Fries-Hollandse vee eigenlijk al aan. Een tijdperk werd in feite afgesloten.

Reimer Strikwerda

Florentius Groneman en Jan Wassenaar hadden een eigen prominente positie

Einde van een tijdperk

oom Jan – evenals zijn vader Nanne rond 1890 vanuit het noorden van Friesland verhuisd naar een statige boerderij bij het dorp Jelsum – overgenomen. Tot de koeien hoorde de veelbelovende Grietje 2. Ze wilde maar niet drachtig worden, maar na lang volhouden lukte het en gaf ze zoon Gerard, een van de tien preferente stieren die Jan Wassenaar uiteindelijk zou fokken.

Hij bleek een uitstekend oog te hebben voor passende fokstieren bij zijn koeien. In de jaren twintig kocht hij Athleet, die bij de Grietjes de basis legde voor een reeks Bertusstieren – vaak preferent verklaard en voor forse prijzen verkocht naar Zuid-Afrika. Wassenaar en zijn echtgenote, de kunstzinnige Rigtje Boelstra,

gefokte preferente stieren – de centrale stamvader. De dubbele kleinzoon van Adema 197 uit de Grietjes kwam model te staan voor de compacte en minder melkrijke Friese koe. Daarin bracht in eigen stal de zoon Rudolf Jan weer wat melkrijker accenten, ongetwijfeld aangereikt door diens moeder Rolands Wopkje 23 – een melk- en fokkoe van bijzondere allure. Rudolf Jan ging al vrij jong naar de ki-vereniging Douai in Frankrijk, als eerste van een lange rij Jelsumerstieren, waaronder de drievoudige kampioen Jelsumer Gerard Wouter in 1960. In de tussentijd werden op het Jelsumerbedrijf tientallen ki-stieren in eigen land verkocht. Haast opmerkelijk, omdat Jan Wassenaar aanvankelijk grote twijfels